

#56

რუსუდან რცხილაძე

ცნობები და შენიშვნები

ტერმინ „ბაქაბაი“-ის მნიშვნელობისათვის ჰეროდოტეს „ისტორიაში“

ტერმინ „ბაქაბაი“-ს თავისი განვითარების ისტორია აქვს. სპეციალურ სამეცნიერო ლიტერატურაში მიღებულია მოსაზრება რომ იგი თავდაპირველად არ ატარებდა არავითარ ოდიოზურ ნიშანს და უბრალოდ ელინებში იხმარებოდა როგორც ყველა უცხოელის აღმნიშვნელი სიტყვა. გამოთქმულია, აგრეთვე, აზრი, რომ ჰეროდოტეს „ისტორიაში“ უკვე ვხვდებით მისი პირველადი და მეორადი მნიშვნელობის პარალელური ხმარების მაგალითებს¹. ამასთან დაკავშირებით საინტერესო გახდა გამოგვეკვლია ტერმინის რომელ მნიშვნელობას და რა წილით აძლევს უპირატესობას ჰეროდოტე თავის ნაშრომში. ამ საკითხით დაინტერესება მით უფრო კანონზომიერი შეიქნა, რომ ჰეროდოტეს, როგორც ადრეანტიკური ეპოქის მოწინავე საზოგადოების წარმომადგენელს, არ ახასიათებდა ელინური უპირატესობის კომპლექსი სხვა ხალხების წინაშე, რაც მან დაამტკიცა იმ სათუთი ყურადღებით, ხალასი ცნობისმოყვარეობითა და პატივისცემით, რომლითაც იგი აღწერდა და გადმოგვცემდა იმდროინდელი სამყაროს თითქმის ყველა ხალხების ჩვეულებებს, კანონებსა და ზნეობას.

„ისტორიაში“ ტერმინი ბაქაბაი (და ამ ძირიდან ნაწარმოები სხვა სიტყვები) მათი საერთო რაოდენობა 190-მდეა. ამ ძირის შემცველი სიტყვა ბაქაბაიძე კი

¹ გვ. 47; როგორც ს ლურიე აღნიშნავს, მონობის გასამართლებლად რაღაც მეცნიერების მსგავსი თეორიის შესაქმნელად გახდა საჭირო. რომ ბარბაროსები მდებარე არსებად გამოეცხადებინათ (მონათა უმრავლესობა უცხოელები იყვნენ). ეს იყო, მისი აზრით, ბარბაროსებისადმი აგებული დამოკიდებულების მთავარი, სუფთა ეკონომიური ფესვები. იხ, აგრეთვე: გვ 47, სქოლიო 1; გვ. 48, სქოლიო 1.

როგორც თუკიდიდე აღნიშნავს ჰომეროსის ეპოქაში ჯერ არ იხმარებოდა ტერმინი ბაქაბაი, რადგან ელინთა ერთ ეთნიკურ ერთეულად ჩამოყალიბება უფრო გვიან მოხდა, ხოლო სახელწოდება ბარბაროსის საწინააღმდეგო სახელი - ელინი - მათ იმ დროს ერთიანად არ ჰქონიათ მიჩნეული. (იხ. Thu I, 3, 2-4. შდრ. XIV, II, 28.

გვხვდება ორჯერ, იგივე ძირიდან ნაწარმოები ზმნა $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta\omega$ - ერთხელ. ჩვენ შევეცადეთ ტერმინის ხმარების ყოველი შემთხვევა ცალკე გამოგვეყო და შეგვესწავლა. გამოირკვა, რომ ორი შემთხვევის გარდა არსად არა აქვს ადგილი ტერმინ $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ -ის ხმარებას რაიმე დამამცირებელი მნიშვნელობით არაელინი ხალხისადმი. ყველა დანარჩენ შემთხვევაში იგი ნიშნავს არაელინს, უცხოს ვიდრე უფრო დაწვრილებით განვიხილავდეთ ამ ტერმინის გამონაკლისი მნიშვნელობით ხმარების მაგალითებს, აღვნიშნავთ მისი განმარტების რამდენიმე ცდას თვით ჰეროდოტეს მიერ.

#57

წინასწარ უნდა აღვნიშნოთ, რომ გარდა ზემოთ დასახელებული მნიშვნელობისა, $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ -ში ზოგჯერ იგულისხმება პერსონალურად სპარსეთის მეფეც. ჰეროდოტეს „ისტორიაში“ გათვალისწინებული ქვემოთ მაგალითი თვით ელინების მიმართ $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ -ის ეგვიპტური ექვივალენტის ხმარებაზე მიუთითებენ. სავსებით ცხადი რომ გახდეს ტერმინის მნიშვნელობა და, აგრეთვე, ისიც, რომ რაკი ბერძნებსაც მისი მსგავსი სიტყვით მოიხსენიებდნენ, ზედმეტია ლაპარაკი ტერმინის რაიმე აბუჩად აგდების აზრით ხმარებაზე, მოვიტანოთ ერთი მაგალითი „ისტორიის“ ეგვიპტური ლოგოსიდან. ცნობა ეხება ფარაონ ნეხოს მიერ მისნობის შედეგად მიღებული დასკვნის განმარტებას თვით ჰეროდოტეს მიერ, რათა მკითხველისათვის გარკვეული გახდეს, ვინ იგულისხმება აქ ნახმარ $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota$ -ში: „ $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσιν τοὺς μὴ σφίσι οἰκόμενους“ (II, 158); რაც ნიშნავს: „ბარბაროსებს უწოდებენ ეგვიპტელები ყველას ვინც ერთი ენით არ ლაპარაკობს მათთან (ვისთანაც საერთო ენა არა აქვთ)“. როგორც ჩანს, ეგვიპტელებს ჰქონდათ ბერძნული $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ -ის შესატყვისი ტერმინი, რომელიც ჰეროდოტემ ან ვერ გაიგო, ან არ ჩათვალა საჭიროდ ეცნობებინა. ყოველ შემთხვევაში აქედან აშკარა ხდება, რომ ეგვიპტელებისათვის ელინებიც, აგრეთვე, $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota$ იყვნენ.

როგორც ბერძენ-სპარსელთა ომის ერთ-ერთი ეპიზოდიდან ვიგებთ, ჰეროდოტე სპარტელი ეფორების სიტყვაში სახსენებ $\xi\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ — „უცხოელს“ მკითხველთათვის განმარტავს როგორც $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ -ს, რომელთაც ამ შემთხვევაში მტრები, სპარსელები წარმოადგენენ. იგი წერს: „ $\xi\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ γὰρ ἐκάλθιν τοὺς βαπταῖς“ (IX, 11). რაც ნიშნავს „უცხოელებს უწოდებენ ბარბაროსებს (სპარტელები. - რ. რ)“. $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota\zeta$ რომ უცხოელის — $\xi\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ პარალელურად იხმარებოდა ჰეროდოტეს დროს, კიდევ ერთი მაგალითით შეიძლება ნათელვყოთ. ამომფარეტოსი არ დაემორჩილა პავსანიესს და პლატეის ბრძოლის წინ უკანდახევაზე უარი განაცხადა. სპარსელები მის სიტყვაში მოიხსენიებიან $\xi\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ -დ, რომელსაც ჰეროდოტე იქვე განმარტავს: „ $\lambda\epsilon\gamma\omega\nu$ τοὺς βαπταῖν“ (IX, 55). ამგვარად, ელინი $\xi\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ -ს უწოდებდა $\beta\alpha\pi\tau\alpha\iota$ -ს.

საინტერესოა აღვნიშნოს, რომ ფსამეტიქოსის დროს სამხედრო სამსახურის საფასურად ეგვიპტეში დასახლებული იონიელებისა და კარიელების უცხოენოვნობის გამოსახატავად ეგვიპტელთა მიმართ ჰეროდოტე ხმარობს სიტყვა

ἀλόγλασσοι-ს: „πρώτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλόγλασσοι κατοικίσθησαν“ — (ელინები. — რ. რ.) პირველნი იყვნენ ეგვიპტეში დასახლებულ უცხოენოვანთაგან“ (II, 154). სხვა ადგილას ტექსტში ნახმარია Βαββαρφανος (VIII, 20), რაც, აგრეთვე, უცხოენოვანს, უცხოდმოუბარს გამოხატავს, რაკი თვით ავტორის განმარტებითვე βαββαρφος და ξείνος — „უცხოელის“ იდენტურობა თვალნათლივ ჩანს, ხოლო ფაწი რომ ენას (ბგერას) ნიშნავს, ამაში ეჭვი არავის შეეპარება. მოტანილი ადგილი შეეხება ბაკისის წინასწარმეტყველებას ევბელების მიმართ და უცხოენოვან ხალხში სპარსელები იგულისხმებიან. ამგვარად, ირკვევა რომ Βαββαρφανος და ἀλόγλασσοι სინონიმებია ჰეროდოტესათვის. გამოთქმა უცხოდმოუბარი (უცხოდმოენე) ტექსტში კიდევ ერთხელ გვხვდება, კერძოდ, პლატეის ბრძოლის ეპიზოდში ჩართულ წინასწარმეტყველებაში. აქედან ირკვევა, რომ სპარსელები მდინარე თერმოდონტთან და ასოპოსთან (პლატეის მახლობლად) უნდა დამარცხებულიყვნენ.

#58

წინასწარმეტყველებაში ვკითხულობთ: „Σλήναν σύνοδον καὶ βαββαρφανον ἰσχυν“ (IX, 43), რაც სიტყვასიტყვით ნიშნავს „ელინთა ბრძოლა და უცხოდმოენეთა ყვირილი“.

ჩვენთვის საინტერესო ტერმინის განმარტებისათვის კიდევ ერთი ადგილია საყურადღებო „ისტორიიდან“. დოდონელი ქურუმი ქალები ბერძნებისათვის ეგვიპტური წარმოშობის ბარბაროსები იყვნენ, უცხოდ, ფრინველთა მსგავსი ენით მოუბარნი, ამიტომ ისინი მტრედებად წარმოიდგინეს, ხოლო როცა მათ ელინური ისწავლეს, ფრინველთა ენიდან გადავიდნენ გასაგები, ადამიანური ენით საუბარზე. „ἐὰν δὲ ἐβαββαρίζε, ὅριμος τρόπων ἐδοικέε σφι φθέγεσγεσθαι“ (II, 57): „სანამ იგი (ქურუმი. - რ. რ.) თავის უცხო ენაზე ლაპარაკობდა, მათ (დოდონელებს. - რ. რ.) მისი ხმა ფრინველის მსგავსად მიიღეს“. როგორც ჩანს, აქაც თვით ავტორი უცხო ენაზე ლაპარაკს განმარტავს სიტყვით βαββαρίζω ამგვარად. თუ βαββαρφανος (ἀλόγλασσοι) ელინისათვის უცხო ენაზე მოუბარ ადამიანს ნიშნავდა, βαββαρίζω ამ უცხო ადამიანის მეტყველების გამომხატავი ზმნა უნდა ყოფილიყო.

ჰეროდოტე βαββαροι -დ მოიხსენიებს ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე მოსახლე პელასგებს ლა რამდენიმე სხვა ტომს, რომლებთან შეერთების შედეგად ელინები დროთა განმავლობაში გამრავლდნენ, განვითარდნენ და გაძლიერდნენ (I, 56, 57); იონიელები ადრე ბარბაროსები, პელასგები იყვნენ. პელასგები, როგორც ჰეროდოტე გადმოგვცემს, ითვისებენ ეგვიპტურ ღვთაებრივ პანთეონს და ასეთი გზით ელინებს მემკვიდრეობით გადასცემენ მის პატივისცემას (II, 52, 171; VII, 94; VIII, 44). ჰეროდოტე დაბეჯითებით ირწმუნება, რომ მოთქმის ყველა ღვთაებათა სახელი ელინებმა ბარბაროსებისაგან შეითვისეს (II, 50). ტერმინ βαββαροι-თ აღნიშნული ხალხები და მათი რწმენანი ჰეროდოტეს პატივისცემით სარგებლობდნენ.

წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი რელიგიური გრძნობით საკმაოდ განმსჭვალული პიროვნება ასეთ სესხებას ვერ შეურიგდებოდა.

ტერმინ *πάριαι*-თ ჰეროდოტე აღნიშნავს როგორც აღმოსავლეთის მაღალგანვითარებულ უძველესი კულტურის ქვეყნების ხალხებს, ისევე მეჯოგე, მომთაბარე, მცირედგანვითარებულ ტომებსაც (II. 167; IV, 167; III, 115; V, 22), რომელთა შორის კაციჭამიებიც ეგულება (IV. 106).

ამგვარად, როგორც დავინახეთ, ჰეროდოტეს *πάριαι*-თ აღნიშნული ხალხებისადმი დამოკიდებულებაში არ ახასიათებს არავითარი უგულუბელყოფა, აბუჩად აგდება, ამპარტავნობა. მის მიერ რამდენჯერმე მოშველიებული განმარტება, რომ *παρίαρις* არის *ξείνος* უცხოელი, სავსებით სანდო და კანონზომიერია.

ახლა განვიხილოთ ის გამონაკლისი შემთხვევები „ისტორიიდან“, სადაც ჩვენთვის საინტერესო ტერმინით აღნიშნული ხალხი ელინებთანაა დაპირისპირებული და დახასიათებულია ელინისათვის მიუღებელი, სამრახისი, თვისებებით. ერთ შემთხვევაში საქმე ეხება სპარტელი ელჩების რჩევას ათენელთა საკრებულოში: არ დაუკავშირდნენ სპარსელებს, რომელთაც მაკედონიის მეფე ალექსანდრე გაგზავნეს საგანგებოდ ათენში, რათა დაეყოლიებინათ ათენელები სპარსელებთან კავშირზე. სპარტელები ცდილობდნენ, როგორმე დაერღვიათ ასეთი კავშირის შესაძლებლობა და ყოველნაირად ამაგებდნენ

#59

სპარსელებს, მაკედონელებს, ბარბაროსებს: მაკედონელების მეფე სპარსელთა მომხრეა და ათენელებს არ არგებთ მათთან კავშირი, რადგან „ἐπιστάμενοισι ὡς παρίαριοι ἐστὶ οὐτε πίττον οὐτε ἀλιθῆς οὐδὲν“: „იცით, რომ ბარბაროსებს არა აქვთ არც სამართალი, არც გულწრფელობა“ (VIII, 142). მეორე შემთხვევაში საქმე გვაქვს ისევ ბერძენ-სპარსელთა ომის დროს ერთ-ერთი საომარი შეტაკების შედეგად მოკლული სპარსელთა მთავარსარდლის მარდონიოსის გვამზე შურისგებასთან. ვინმე ლამპონმა ეგინელების სახელით პავსანიესს ურჩია ლეონიდეს გვამზე ანგარიშსწორების საპასუხოდ მარდონიოსისათვისაც თავი მოეჭრათ. მაშინ პავსანიესი პასუხობს ლამპონს: „τὰ πρέπει μάλλον παρίαριοι ποιέειν ἢ περ Ἑλλῆσι“ (IX, 79): „ასეთი მოქმედება უფრო შეეფერებათ ბარბაროსებს, ვიდრე ელინებს“. როგორც ცნობილია, ამ ორივე შემთხვევაში ტექსტში თვით ავტორისეულ სიტყვასთან არა გვაქვს საქმე, არამედ სხვათა სიტყვის გადმოცემასთან. პირველ შემთხვევაში დიპლომატიური მიზნებისათვის, ომის მოსალოდნელი საფრთხის წინაშე მოწინააღმდეგის ძალთა გათიშვისთვის, სპარტელები განზრახ ამაგებენ ათენელებთან სპარსელებს; მეორე შემთხვევაში, აგრეთვე, ომიანობის დროს მტრის არასახარბიელო დახასიათებისას, თუ გავითვალისწინებთ ფსიქოლოგიურ მომენტსაც, ფერთა უხეში გამუქება არ არის გამორიცხული. თვით პავსანიესის სიტყვიდან ჩანს, რომ მხოლოდ თვით იგი მისი წრე უნდა ყოფილიყო მარდონიოსის გვამზე შურისძიების წინააღმდეგი, ეგინელების სურვილი კი, ლამპონის პირით

გამოთქმული, შურისგებას მოითხოვდა (IX, 78, 79). ამ ორი მაგალითიდან ჩანს, რომ ბარბაროსებისა და ელინების დაპირისპირება მორალური კატეგორიების საკითხში ცალკეულ პირთა მიერ გარკვეული კონიუნქტურის გავლენით შექმნილ ნააზრევად გამოიყურება. ამ უკანასკნელთა მიერ ბარბაროსთა უსამართლოდ, სასტიკად, შურისმაძიებლად, ბოროტად გამოსახვა ჰეროდოტეს ვერავითარ შემთხვევაში ვერ დააბრალებს უარყოფით დამოკიდებულებას ბარბაროსების მიმართ. ზევით ჩამოთვლილი იგივე უარყოფითი თვისებები ჰეროდოტეს ბერძნების მიმართაც შეიძლება ეხმარა, თუ გავითვალისწინებთ უამრავ მაგალითს იმავე „ისტორიიდან“. გავიხსენოთ დიპლომატური და ეთიკური საკაცობრიო ნორმების დარღვევის, უსაგნო ბოროტების, სისხლისმსმელობისა და სიცრუის (არაგულწრფელობის) არაერთი მაგალითი ბერძნების მხრე. განა ნაკლები ცრუ, არაგულწრფელი და გაიძვერა იყო თემისტოკლე თავის თანამემამულე ათენელებისადმი, როცა ურჩევდა დაუყოვნებლივ არ გამოდევნებოდნენ მტერს, ქსერქსეს კი კაცი გაუგზავნა უჩუმრად: ელინები მე შევაჩერე, შეგიძლია წყნარად გაბრუნდე შინისაკენო, რათა სპარსეთის მეფის ნდობა დაემსახურებინა (VIII, 109, 110). უსაგნო ბოროტება და უსაზღვრო შურისგების მაგალითი არ იყო უდანაშაულო ბავშვების დახოცვა და მათი სისხლის შესმა იონიელების მიერ ეგვიპტეში (III, 4)? ან ლიკიდესის ცოლშვილის ქვებით ამოქოლვა ათენელების მიერ (IX, 5)? იგივე ათენელებმა ბრძოლაში ბედად გადარჩენილი საკუთარი მეომარი არ დაჩხვლიტეს სასიკვდილოდ? (V, 87) ჰეროდოტე სპარსელებს კეთილშობილად და შურისგების მდაბალ გრძნობებს მოკლებულად გვიხასიათებს. ათენელებმა და სპარტელებმა დარიოსისეული ელჩები ხაროსა და ჭაში ჩაყარეს და ამოხოცეს. როცა სპარტელები ეახლნენ სპარსეთის მეფეს ჩადენილი დანაშაულის გამოსასყიდად, მეფემ ბრძანა, რომ ეს

#60

ხალხი გაეთავისუფლებინათ, რადგან არ შეიძლებოდა მიებაძათ ათენელებისა და სპარტელებისათვის ყველა ხალხისთვის წმინდა ჩვეულების ნორმების ამ სამარცხვინო დარღვევაში, რაც ელჩების მოკვლაში გამჟღავნდა (VII, 133).

გვაქვს კიდევ ერთი შემთხვევა, სადაც ჰეროდოტე βάρβαροι-ს გამოჰყოფს ელინებისაგან; ელინები მისი აზრით βάρβαροι-დან დიდი ხანია განცალკევდნენ, მათი წინაპრები იყვნენ პელასგები და სხვა ბარბაროსული ტომები, მაგრამ შემდგომ ელინები განვითარდნენ, მოსაზრებულნი გახდნენ თავის წინაპრებზე და არ ახასიათებდათ მათთვის მიამიტი გულუბრყვილობა (თუმცა ამან ხელი არ შეუშალა პისისტრატეს მომხრეებს მოეტყუებინათ და საკმაოდ მარტივადაც ათენელები). აი, სიტყვა-სიტყვით ეს ადგილი (I, 60): „მე მიმაჩნია, რომ უკვე ძველადვე ელინები ბარბაროსი ტომებისაგან განსხვავდებოდნენ როგორც მეტი მოსაზრებულობით, ისე

უფრო სრული თავისუფლებით სულელური მიაშიტობისაგან². შესაძლებელია, რომ ამ შემთხვევაში ტერმინი ნახმარია ერთგვარი განსხვავებული ფსიქიკური წყობის მქონე ხალხის აღსანიშნავად, რომელიც ელინების წინაპარი ყოფილა. ჩვენთვის ცხადია, რომ ტერმინი არც ამ შემთხვევაში ატარებს ჰეროდოტეს თვალში რაიმე ოდითუდ ელფერს. იგი უნდა გულისხმობდეს ელინების მიერ ადრეულ ეპოქაში გამოვლილ განვითარების გარკვეულ სტადიას და ამიტომ ტერმინი ამ ერთადერთ შემთხვევაში შეიძლება აღნიშნავდეს იმ დროის ელინების მიერ უკვე განვლილ და ბუნებრივია, უფრო დაბალ საფეხურზე მდგომი ხალხის (ამ შემთხვევაში ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ბარბაროსული ტომების) კატეგორიას.

აქვე გვინდა ორიოდ სიტყვით შევეხოთ ჩვენთვის საინტერესო ტერმინის თარგმნის საკითხს. 1885 წელს გამოცემულ „ისტორიის“ რუსულ თარგმანში, რომელიც თ. მიშჩენკოს მიერ არის შესრულებული, ტერმინი დატოვებულია უცვლელად და ყველგან იკითხება варвар; შესაბამისად βαρβαρικός „говорящий из варварском языке“ (VIII, 20). ასევეა უახლეს რუსულ გ. ა. სტრატანოვსკის მიერ შესრულებულ გამოცემაშიც (1972 წ.). ჩვენ ვთვლით, რომ უკეთესი იქნებოდა, ყველა იმ შემთხვევაში სადაც βαρβαρικός მხოლოდ ეროვნული განსხვავების ნიშანს ატარებს და ასეთია იგი თითქმის მუდამ, რუსულად თარგმნილიყო როგორც чужеземец. მხოლოდ ორ შემთხვევაში სადაც ადგილი აქვს ავტორის მიერვე ტერმინის განმარტებას (II, 158; IX, 11: IX, 55), მიზანშეწონილი იქნებოდა დაგვეტოვებინა βαρβαρικός. ამ მხრივ უკეთესი მდგომარეობა გვაქვს ახალ ინგლისურ თარგმანში³, სადაც ტერმინი

#61

თარგმნილია ინგლისურად ძირითადად როგორც foreigner, იშვიათად — stranger, ხანდახან იგი გადმოცემულია უბრალოდ როგორც არაბერძენი non-Greek ზოგჯერ, βαρβαρικοί სპარსელებზეა ნათქვამი, ვკითხულობთ Persians. ორიოდეჯერ ტერმინი საერთოდ შეცვლილია ნაცვალსახელით. ერთი უხერხულობა იქმნება ასეთი თარგმანის შემთხვევაში; ჰეროდოტესთან უცხოელის აღსანიშნავად ვხვდებით, აგრეთვე, ტერმინს ξένος ინგლისურ თარგმანში უმრავლეს შემთხვევაში ეს ტერმინიც

² „ὅς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρὸν, ἐπεὶ γῆ ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβαρίου ἔθνεος τὸ Σλληνικὸν εὖν καὶ εὐηθείης ἡλίου ἀπηλλαγμένον μάλλον“. ელინთა ეთნიკური კონსოლიდაციის ეპოქაში ტომი გაცილებით მაღალი კულტურის მქონე იყო. შემდგომ ელინები, ბუნებრივია განვითარდნენ, მაგრამ პისისტრატეს დროსაც კი რელიგიისა და ზოგ სხვა საკითხშიც მიაშიტობას იჩენდნენ.

Herodotus, with an English translation by A. D. Godley, Cambridge-London, 1946, 1947.

ამ შემთხვევაში კარგი იქნებოდა ისტორიის IX. 11-ში და IX. 55-ში βαρβαρικός-ის თარგმანისათვის ნახმარი foreigner და βαρβαρικός-თვის ნახმარი stranger, რაც ერთი ტერმინის მეორეთი ახსნის აუცილებლობით იყო გამოწვეული, ა. დ. გოდლის მთელი ნაშრომის მანძილზე ზუსტად დაეცვა, იხ. A. D. Godley, Herodotus, v. IV, London, 1946, გვ. 171, 227. ფრანგულ თარგმანში βαρβαρικός ყველგან დატოვებულია უცვლელად le Barbare ხოლო ტერმინის ავტორისეული განმარტება — ξένος გადმოცემულია სიტყვით e' stranger რაც, აგრეთვე, უცხოელს ნიშნავს. იხ. Ph.-E. Le grand, Hérodote, Histoire, I, I-IX, Paris, 1932—1954; I, IX, 11, 55, გვ. 16, 49.

foreigner-ით და stranger-ით ითარგმნება. ამგვარად გამოდის, რომ *βάρβαροι* და *ξένοι* ერთი და იმავე სიტყვით ითარგმნება. თუმცა შინაარსობრივად აქ დარღვევა არ არის დაშვებული, მაინც სასურველი იქნებოდა თავიდან აგვეცილებინა ასეთი დამთხვევა და *βάρβαροι*-ის თარგმნისათვის ნახმარი სიტყვა *ξένοι*-თვის აღარ გვეხმარა. სავსებით სწორად იქცევა აკ. დ. გოდლი როცა მხოლოდ II.158-ში სტოვებს სიტყვას *βάρβαροι* (Barbarians) უცვლელად, რადგან აქ თვით ჰეროდოტე მას განმარტავს, როგორც არაერთენოვან ხალხს იმათთვის, ვინც ამ ტერმინს ხმარობს.